

SURDOPEDIE

Uvedení do problematiky

„Slepota odděluje člověka od věcí, hluchota od lidí“

Helena Kellerová

SURDOPEDIE

(lat. surdus - hluchý, řec. paidagogikos - týkající se výchovy)

- speciálně-pedagogická disciplína zabývající se *výchovou a vzděláváním a rozvojem jedinců se sluchovým postižením*

- jiné pojmy užívané pro označení tohoto oboru : *surdologie, surdopedagogika či pedagogika sluchově postižených*

- do r. 1983 byly výchova a vzdělávání jedinců se sluchovým postižením zahrnovány do komplexního oboru logopedie (postupné akceptování jedinců se SP jako jazykové a kulturní minority, jiná metodika práce, cíle,..)

- jedinci se sluchovým postižením - **nehomogenní skupina**
(neslyšící, nedoslýchaví, ohluchlí, jedinci s KI)
  - kategorie různé kvality :
- *kvalita a kvantita* sluchového postižení
- *věk*, kdy k postižení došlo
- *mentální dispozice* jedince
- *péče*, která mu byla věnována
- další *přidružené postižení*

Termín „sluchové postižení“ zahrnuje :

- nedoslýchavost (lehká, střední, těžká)
- hluchota (praktická, úplná)
- ohluchlost
- ušní šelest (tinnitus aurium)
- presbyakuzie (presbyakusis, stařecká nedoslýchavost)

- v ČR žije dle statistik až 500 tisíc osob se SP
- 90% neslyšících pochází z rodin, ve kterých žádný člen není sluchově postižený
- 90% neslyšících si bere nedoslýchavého, popř. neslyšícího partnera
- 90% všech dětí z manželství neslyšících jsou slyšící
- *ušními šelesty* podle průzkumů trpí 15 - 17 % veškeré populace
(ve věku 60 - 65 let - každý druhý člověk)

- 3 900 osob s praktickou hluchotou
- 3 700 osob s úplnou hluchotou
- 15 000 osob se sluchovým postižením, které se s vadou sluchu narodily nebo jejichž vada vznikla v dětství
- v ČR žije asi 7 300 uživatelů znakového jazyka.

Obor surdopedie

- tvorba a rozvoj komunikace
- výchova a vzdělávání jedinců se SP
- prevence sluchových vad
- příprava na povolání

Cíl surdopedie

- komplexní a raná péče o SP
  - * zdravotnická, speciálně pedagogická, sociálně právní, rodinná péče
- sociální zařazení
- integrace - inkluze
- profesní uplatnění
- zprostředkování komunikačních kompetencí

Komunikační kompetence

= *system pravidel k produkovaní promluv a jejich rozumění*

- znalost pravidel a schopnost tato pravidla prakticky naplňovat vytvářejí **jazykovou kompetenci** každého z nás.
- *soubor všech **mentálních předpokladů**, které činí člověka schopným komunikovat*, např. dovednost volit přiměřené komunikační prostředky a postupy v závislosti na situaci, uvědomovat si kulturní hodnoty a postoje, aj.
- vzájemná znalost **komunikačních prostředků** a postupů přímo podmiňuje úspěšný průběh komunikace.
- člověk s komunikační kompetencí tedy zná a dodržuje **komunikační normy** v rámci určité kultury.

Komplexní péče o jedince se sluchovým postižením:

zdravotnická péče

- screening
- depistáž
- diagnostika

speciálně pedagogická péče

- Středisko rané péče - Tamtam
- Speciálně pedagogická centra pro sluchově postižené

sociálně právní péče

- sociální dávky a příspěvky

rodinná péče

- úzká spolupráce s odborníky

školský zákon

- dne 1. ledna 2005 nabyl účinnosti školský zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (poslední novela - č. 472/2011)
- vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami - upraveny v §16 tohoto zákona

- *vyhláška MŠMT č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, novela 116/2011 Sb.*

věnuje se :

- *vymezení obsahu činnosti SPC*
  - *- I I - PPP*
  - *poradenským službám na půdě školy.*
-
- *vyhláška MŠMT č. 73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, novela 147/2011 Sb.*
- *změny názvů speciálních škol*
  - *charakteristika a vymezení obsahu individuálního vzdělávacího plánu (IVP)*
  - *možnost zřízení funkce asistenta pedagoga*

Za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou považováni

a) žáci se zdravotním postižením (tělesným, zrakovým, sluchovým, mentálním, autismem, vadami řeči, souběžným postižením více vadami a vývojovými poruchami učení nebo chování)

b) žáci se zdravotním znevýhodněním (zdravotním oslabením, dlouhodobým onemocněním a lehčími zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování)

c) žáci se sociálním znevýhodněním (z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou a žáci v postavení azylantů a účastníků řízení o udělení azylu)

Mezioborové vztahy

- ostatní obory speciální pedagogiky
(*logopedie, oftalmopedie, psychopedie, somatopedie, etopedie, specifické poruchy učení*)
- obecná pedagogika, obecná psychologie -
psychologie osobnosti
- medicínské obory - ORL, foniatrie, plastická
chirurgie, pediatrie

- technické obory - protetika
- audiologie, audiometrie
- akustika, elektroakustika
- lingvistika
- sociologie, sociolingvistika

Speciálně terapeutické metody

- redukace
  - zaměření na postiženou funkci a zlepšování její činnosti, znovuoživení, aktivování
- kompensace
  - nahrazení postižené funkce, vyrovnání
- rehabilitace
  - navrácení do společnosti

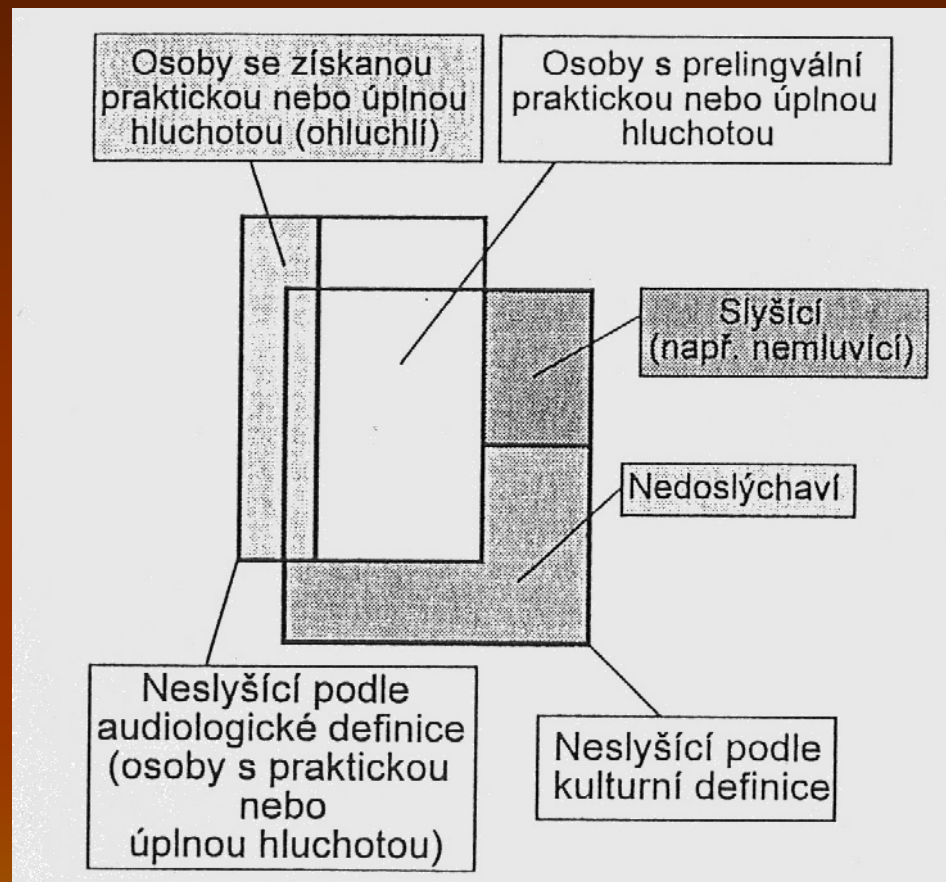
Metody v surdopedii:

- orální metody (auditivně - verbální)
  - aurálně orální (řeč+odezírání)
  - akupedická (sluchový trénink)
- znakové metody (vizuálně-motorické)
  - český znakový jazyk (vlastní struktura a syntax)
  - manuálně kódovaný systém (např. znakovaný český jazyk, daktylotika, pomocné artikulační znaky apod.)

Terminologie

- prelingvální sluchové postižení
- postlingvální sluchové postižení

- znakový jazyk
- znakovaná čeština

- Neslyšící x neslyšící

Porovnání audiologické a kulturní definice hluchoty (Hrubý, 1998, s. 12)

Neslyšící

- medicínský a kulturní náhled -

- na hluchotu můžeme tedy nahlížet ze dvou úhlů pohledu:

a) medicínský náhled

- (N)neslyšící = postižení jedinci
- cílem je takto "poškozené" jedince „opravit“ do nejvyšší možné míry a to jak po stránce **technické** - tj. slyšení (KI, sluchadla), tak po stránce **společensko- kulturní**, tj. vštípit těmto jedincům normy většinové společnosti a jazyk většiny (tj. mluvený český jazyk)
- cílem je pak dosáhnout pokud možno **plné integrace**, odlišnosti nejsou žádoucí

b) kulturní náhled

- Neslyšící = jedinci s odlišným jazykem a kulturou
- není zde tendence je jakýmkoliv způsobem opravovat a opečovávat je (tj. slyšící jedinci se nesnaží vytvářet závislost), nestaví se do nadřazené role.
- slyšící se snaží sami poznávat tuto **odlišnou kulturu** a případně mohou nabízet k nahlédnutí kulturu většinové společnosti.

- od počátku 60. let určuje :

- postupnou a velmi zásadní **proměnu většinových přístupů k hluchotě.**

- hluchota přestává být nahlížena jako defekt, handicap, který vyděluje "abnormální" (menšinové) z "normálu."

- **rozdíly mezi slyšícími a neslyšícími** začínají být (postupně i nejen v rámci lingvistiky) interpretovány ne jako deviace od většinové normy, ale jako **přirozené kulturní rozdíly.**

- neslyšící se definují jako **jazyková a kulturní menšina s právem na vlastní jazyk** (smyslově neslyšícím přístupný), *sílí respekt k tomuto jazyku i respekt k specifické kultuře, jež je s ním spjata.*

Lingvistika

- ještě lingvistika 1. poloviny 20. stol. porovnávala, resp. ztotožňovala **dorozumívání neslyšících s neverbální komunikací** - s gesty mnichů nebo původních kmenů severoamerických Indiánů a považovala prostředky užívané v komunikaci neslyšících za **pouhá gesta založená na konvencích mluvené řeči**
- průlom do těchto a obdobných soudů učinila práce **W. Stokoeho** (1960). Na základě analýzy materiálu amerického znakového jazyka se ukázalo, že systém prostředků užívaný v komunikaci neslyšících má definiční rysy spojované s lidskými jazyky vůbec.
- současná lingvistika se **znakovými jazyky jako přirozenými jazyky neslyšících** zabývá dnes už zcela samozřejmě

Současná lingvistika znakových jazyků

- značně různorodá
- staví ale na jistých společných východiscích:
  - * **obecná schopnost lidského rodu myslet a komunikovat může být manifestována i jinak, než je "obvyklé - (ne již pouze artikulovaný zvuk)**
- **dvě základní linie lingvistiky znakových jazyků rozlišené svými východisky a svým zacílením:**
  - a) intervence do *školské vzdělávací politiky* s cílem zlepšit vzdělávání neslyšících dětí a v návaznosti na to i postavení neslyšících ve většinové společnosti - je tedy zaměřená spíše aplikačně a prakticky.
  - b) druhá se soustředí uje hlavně na základní výzkum znakových jazyků

Zákon č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve znění zákona č. 384/2008 Sb., (v úplném znění vyhlášen pod č. 423/2008 Sb.)

- znakový jazyk
  - není odvozen od mluveného jazyka, je to komunikační systém s vlastním lexikonem a gramatikou, *přírozený a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu.*
- znakovaná čeština
  - je odvozena od mluveného jazyka, je to vizuálně motorická forma dorozumívání, která je závislá na mluveném jazyce, *..., využívá gramatické prostředky češtiny, která je současně hlasitě nebo bezhlasně artikulována. Spolu s jednotlivými českými slovy jsou pohybem a postavením rukou ukazovány jednotlivé znaky, převzaté z českého znakového jazyka.*